

как для получения достоверных результатов генетических исследований необходимо проводить массовые наблюдения, а также осуществлять статистическую обработку экспериментальных данных.

Annotation

The problem of student – biologists' research training is being solved by means of formation of corresponding practical skills. An important part of this problem solving is first-hand acquaintance with the information about biometric methods while studying the course of "Genetics with the Basis of Selection". It is testified that for receiving reliable results of genetic investigation it is necessary to carry out mass observations and to conduct statistic working of experimental data.

УДК 582.766.5: 292.485 (477.4)

Поліщук М. О.

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ВИДІВ РОДУ *EUONYMUS* L. (CELASTRACEAE R. BR.) В ЛІСАХ ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Рід *Euonymus* L. налічує понад 200 видів листопадних і вічнозелених кущів або невисоких дерев родини Бруслинові (*Celastraceae*), які поширені в різних куточках нашої планети, зокрема в Європі, Азії, Північній і Центральній Америці [3].

Відомо, що представники роду *Euonymus* L. представляють різні за складом лісові фітоценози. Тому дослідження видів даного роду становить неабиякий інтерес.

Матеріал і методика досліджень

Об'єктами досліджень були рослини роду *Euonymus* L. в лісах західної частини Правобережного Лісостепу України.

Поширення видів рослин вивчали на основі аналізу літературних джерел та даних польових досліджень, які проводили маршрутним методом.

Результати досліджень та їх обговорення

Основу західної частини Правобережного Лісостепу України становить Подільська височина. В етнографічному плані це Поділля.

У складі природної рослинності Подільської височини переважають широколистяні ліси (дубові, грабово-дубові та букові). Клімат досліджуваного регіону помірно-континентальний, з м'якою зимою (середня температура січня -5°C) і теплим, вологим (середня температура липня $+19^{\circ}\text{C}$) літом, сприятливий для розвитку лісової рослинності. Кількість опадів, 70% яких припадає на теплий період, становить 500–640 мм на рік. Ґрунти – дерново-підзолисті, чорноземи, сірі лісові [1].

Бруслини зростають у відкритих чагарникових заростях, в підліску широколистяних та змішаних лісів одиничними екземплярами або невеликими групами із декількох рослин. Рослини є світлолюбними, хоча деякі види (*Euonymus alata*) миряться з доволі сильним затіненням. Листки прості, супротивні, на коротких черешках. Квітки плоскі, 4-членні (рідко 5-членні), на видовжених квітконосах, які виходять з пазух лусок або розвинених листків, з приквітками біля основи півзонтика і приквіточками на квітконіжках; пелюстки зеленувато білі або пурпурові, іноді плямисті. Плід – шкіряста, крилата коробочка, при повному дозріванні забарвлена в червоні або пурпурові тони. Насіння частково або повністю покриті м'ясистим, яскраво забарвленим принасіником.

Багато видів бруслин – гутаперконоси. В коренях, в особливих клітинах (ідіобластах) первинної кори нагромаджується як продукт обміну гута, яка в СРСР широко використовувалась як ізолятор та при виготовленні пластмаси. В коренях бруслини бородавчастої гутаперча виявлена вперше в 1932 р., а до того часу вона була імпортною сировиною. Бруслини володіють також цілющими властивостями. У лікувальних цілях використовують плоди, кору, листя і гілочки. Препаратами з бруслин можна лікуватися тільки під наглядом лікаря і невисокими дозами, так як всі частини рослин отруйні. Бруслини часто розводять як декоративні рослини. [3].

На території України рід *Euonymus* L. представлений наступними видами: *Euonymus europaea* L., *E. verrucosa* Scop., *E. nana* Bieb. (рідкісний, реліктовий вид), *E. latifolius* (L.) Mill., які є дикорослими; культивовані – *E. alata* (Thunb.) Siebold, *E. fortunei* (Turcz.) Hand.-Mazz., культивовані і зникаючі – *E. sacrosancta* Koidz. та *E. japonica* Thunb.

Виділяються також критичні види: *Euonymus odessana* Klokov, *E. moldavica* Klokov та *E. pubescens* Steven – рівні *E. czernjaevii* Klokov, який в свою чергу є дуже близьким до *E. europaea* L. (майже збігається); *E. medirossica* Klokov та *E. floribunda* Steven – рівні *E. europaea* L.; *E. suberosa* Klokov – дуже близький до *E. europaea* L. (майже збігається) [5].

На нашу думку, немає підстав вважати ці рослини за окремі види тому, що вони є лише формою бруслини європейської (*E. europaea* L.).

На території Хмельницької області нами виявлено три види роду *Euonymus* L.: *Euonymus europaea* L., *E. verrucosa* Scop., *E. nana* M. Bieb.

Euonymus nana M. Bieb. – сланкий вічнозелений кущик 10-50 см заввишки. Виділяють дві екологічні форми – низкорослу не квітучу, приурочену до затінених місць та високорослу, квітучу і плодоносну, приурочену до освітлених місць. Цвіте в липні, плодоносить у серпні-вересні. Плід - 4-лопатева розовата або жовтувата шкіряста коробочка. Насіння діаметром близько 3 мм, майже кулястої форми, до половини покриті зморшкуватими оранжевими принасіниками. Основним способом розмноження є вегетативний. Він є давнім реліктом, про що свідчить його диз'юнктивний ареал і досить великі віддалі між частинами ареалу. Зустрічається в природних, вторинних, інколи порушених ценозах, де рослинний покрив досить порушений в результаті господарської діяльності людини. Охороняється в заказниках загальнодержавного значення "Чорний ліс" (Кіровоградська обл.); "Бритавський", "Урочище Устянська Дача" (Вінницька обл.); "Циківський", "Урочище Совий Яр", "Іванковецький", "Кармалюкова Гора" (Хмельницька обл.). Заборонено заготівлю рослин, порушення умов місцезростання, рубки лісів [4].

У 1981 р. С. Ковальчуком і О. Кльоцом було виявлено місцезростання *E. nana* M. Bieb. в грабово-дубових лісах товтрового кряжа. Знайдене вперше на Циківській дачі (17 квартал) Циківського лісництва (Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.) [2]. В ході польових досліджень у 2012 р., дане місцезнаходження нами було підтвержене і досліджене. Особини *Euonymus nana* розташовані не щільно, розростання популяції відбувається за рахунок вегетативного розмноження. Рослин, що плодоносять не виявлено, що говорить про відсутність насінневого відновлення. Також виявлено ще один вид *Euonymus verrucosa* Scop., який на даній території зростає поодиноким.

Euonymus verrucosa Scop – невисокий куц 1-2 м. заввишки з зеленими або коричневими гілками, які густо вкриті чорнобурими бородавками. Тіньовитривала рослина. Цвіте у травні – липні. Плід – сплюснута-куляста, рожева або рожево-червона коробочка (8-12 мм у діаметрі і 6 мм заввишки). Насінини, круглі, чорні, блискучі, частково оточені оранжево-червоним, соковитим принасіником.

У період технічної стиглості суха кора коренів бруслини бородавчастої містить 12-13% гути (часом до 35%) і 3-4% смоли. У народній медицині плоди бруслини бородавчастої застосовують як блювотне і сильне проносне, при хронічній малярії [3].

Euonymus nana M. Bieb. та *Euonymus verrucosa* Scop., ростуть в складі такої асоціації: *Carpineto-Quercetum stellarioso-caricosum (pilosae)*. Дана асоціація трапляється на Циківській дачі вздовж пологого схилу. Деревостан однарусний. Зімкненість крон – 0,9 у віці 70-90 років. Його утворюють *Quercus robur* L., *Carpinus betulus* L., *Populus tremula* L. Чагарниковий ярус дуже розріджений, у ньому поодиноким зростають *Corylus avellana* L., *Viburnum lantana* L. Загальне покриття травостою – 15 %. Його утворюють *Carex pilosa* Scop., *Stellaria holostea* L., *Convallaria majalis* L.

Euonymus europaea L. – куц, рідко низьке, 1-2 (3) м. заввишки, деревце. Американці називають його суничним чагарником. Цвіте у квітні-червні, цвітіння триває близько 20 днів. Плоди бруслини – коробочки темно-червоні або рожеві, насінина біла з оранжевим принасіником, який цілком її вкриває. Дозрівають плоди на початку вересня [3].

Місцезростання *Euonymus europaea* L. виявлено в Самчиківському лісництві Старокостянтинівського держлісгоспу Хмельницької області в урочищі поблизу с. Баглаї. Рослина росте поодиноким в складі такої асоціації: *Fageto (sylvaticae)-Quercetum (roboris) galeobdolosum (lutei)*. Деревостан однарусний (зімкнутість крон – 0,9–1,0). Його утворюють *Quercus robur* та *Fagus sylvatica* L. Поодиноким трапляються *Carpinus betulus*, *Acer campestre*, *Ulmus laevis*. Вік дерев – 60–90 років, висота – 22–25 м. Чагарниковий ярус розріджений, поодиноким трапляються окремі куці *Viburnum lantana*, *Sambucus nigra* L. Проективне покриття трав'яного ярусу не перевищує 30%, тут домінує *Galeobdolon luteum*.

Висновки

В результаті проведених досліджень було встановлено, що найпоширенішим видом роду *Euonymus* L. в лісах західної частини Правобережного Лісостепу України є *Euonymus europaea* L. Він є домінантом.

Поширеним місцезростанням *Euonymus verrucosa* Scop. є підлісок грабово-дубового лісу Придністров'я. Росте поодиноким. Його зростання на даній території свідчить про порушеність фітоценозу.

Місцезростанням *Euonymus nana* M. Bieb. у природних умовах є також підлісок грабово-дубового лісу Придністров'я. Росте невеликими групами із декількох рослин. Спостерігається відсутність насінневого відновлення (*Euonymus nana* в умовах нашої країни плодоносить дуже рідко). Локально продовжує вегетативно розмножуватись на тих ділянках, де залишився з давніх часів. Даний вид є асектатором. Нами планується у 2013-2014 рр. поширення вегетативним шляхом *Euonymus nana* на нових ділянках. Дослідження заплановані в співдружності ряду установ біологічного профілю м. Києва та м. Кам'янця-Подільського.

Використана література:

1. Заставецька О. В., Заставецький Б. І., Дітчук І. Л. Географія Хмельницької області. – Тернопіль, 1995.
2. Ковальчук С. І., Кльоц О. М. Знахідки *Euonymus nana* Bieb. на Поділлі (Хмельницька область) // Укр. ботан. журн. – 1984. – 41, № 4. – С. 69-71.
3. Котов М. І. Родина Бруслинові – *Celastraceae* Lindl. // Флора УРСР – Т. VII. – К. : В-во АН УРСР, 1955. – С. 192-201.
4. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – С. 407.
5. *Mosyakin S. L., Fedoronchuk M. M. Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural checklist.* – К., 1999.

Аннотация

*В статье приводится комплексный анализ видов рода *Euonymus L.* в лесах западной части Правобережной Лесостепи Украины, а также указываются результаты проведенных исследований в течение 2012 г. на данной территории.*

Annotation

*The article presents a comprehensive analysis species of the genus *Euonymus L.* in the forests of western Ukraine elder, and indicated the results of the research during 2012 in the territory.*

УДК 378.6:371.016:379.85

Романенко О. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ТУРИЗМОЗНАВСТВО” В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Світоглядна концепція фахівця базується на принципах гуманізму, загальнолюдської моралі, поваги до людей, передбачає поєднання ціннісної орієнтації людини відкритого суспільства з патріотизмом. Фахівець туризму повинен вміти аналізувати оточуючу дійсність і діяти, спираючись на основні закони та принципи філософії, соціології, етики й естетики, права, екологічну свідомість. Обов'язковою вимогою до фахівця туризму будь-якого рівня є активна життєва позиція, висока особиста культура, знання історії та культури власного народу, засвоєння досягнень світової цивілізації, бездоганне володіння рідною мовою та вміння вільно розмовляти іноземною мовою в межах професійного спілкування.

У підготовці туристичних кадрів нагальним стає осмислення і наково-методичне облаштування тих професійно-орієнтованих технологій, які стихійно склалися і одержали розвиток у туристично-професійному напрямі [1, с. 111].

У вищих навчальних закладах навчальні дисципліни вивчають в аудиторіях з теоретичного боку, а застосувати свої знання на практиці молоді фахівці можуть лише влаштувавшись на роботу. В закордонних вищих навчальних закладах освіти 50% загальної навчальної підготовки відводиться на підготовку практичну зокрема на виробництві, фірмах... [2].

Глибокі перетворення, що відбуваються в суспільстві, зокрема в освіті і в духовному житті виявили назрілі проблеми, вирішення яких стали серйозною перевіркою і випробуванням міцності студентської молоді. Вагомий внесок у вирішенні проблем професійної підготовки студентів та організації навчального процесу у вищому закладі освіти внесли вчені В. Андрущенко, В. Бондар, І. Бех, І. Зязюн, М. Євтух, В. Кремень, М. Шкіль та ін. Спеціальним дослідженням з питань теорії та практики туристичної освіти присвячені праці таких вітчизняних вчених, як В. Федорченко, В. Обозний, Б. Пангелов, В. Дехтяр, С. Фокін, В. Курілова, К. Вахліс, Л. В. О. Любіцева, Л. Поважна, Г. Цехмістрова, С. Ф. М. Мальська, В. Худо, І. Мініч. Зокрема, слід виділити результати досліджень щодо: оновлення теорії становлення та розвитку системи безперервної професійної освіти в галузі туризму (В. Квартальнов); у визначенні теоретичних основ формування змісту туристичної освіти (І. Зорін); у розробці змісту та організації практичної підготовки спеціалістів для туристичної галузі (В. Федорченко, Л. Чорна, Л. Сакун, М. Пальчук) [3]; питаннями організації менеджменту туризму (Манохар Пури та Джан Чанд, Джон Бук, Девід Уивер, Лаура Лоутон та ін.); розвитку активного туризму (В. Ганопольський, О. Остапеч-Свешніков, С. Гордієнко, С. Галушко, П. Істомін, О. Денісов, О. Воронков, О. Шепновський, С. Фокін, Б. Пангелов та ін.) Крім того, варто зазначити, що вимоги роботодавців формулюються не тільки й не стільки у форматі “знань” випускників, скільки у практичній компетентності щодо їх застосування. Вони виявились набагато більшими, ніж передбачалось раніше і вимагають від нашої молоді широкого кругозору, ініціативи, що формується і удосконалюється в процесі правильно організованої навчальної та виховної роботи. Лише сформовані стійкі життєві якості, активна практична позиція, професійна компетентність, уміння вести дискусії допоможуть молодим фахівцям зорієнтуватися в туристському просторі.

Мета статті – визначити та теоретично обґрунтувати методику формування у студентів активної життєвої позиції засобами туристських масових заходів.

У своєму дослідженні ми припускаємо, що обґрунтовані, цілеспрямовані позааудиторні туристські заходи оптимізують навчальний та виховний процес студентів, покращують кількісні та якісні показники навчання, сприятимуть розвитку у студентів педагогічного мислення, формуванню системи спеціальних знань та вмінь, навчать студентів самостійно розробляти нові шляхи та форми туристської діяльності, зокрема в діяльності туристських організацій, фірм, туркомплексів, станцій юних туристів тощо.

Об'єктом нашого дослідження є процес підготовки туристичних кадрів в умовах педагогічного університету, а предметом дослідження – педагогічні умови, форми та методи формування активної життєвої позиції в процесі діяльності студентів на туристських заходах.

Дослідження проводилося в період 2007–2012 роки на базі НПУ ім. М. П. Драгоманова, інституту